

Música i televisió: l'etern malentès

La música és una de les grans assignatures pendents de totes les televisions. Malgrat els múltiples intents, pocs n'han reeixit. La tendenciositat cap a allò comercial ha anat acompanyada d'algunes dosis que freguen el ridícul. La qualitat sempre ha estat ben escassa. Aquesta és la història d'una relació gairebé impossible.

No es pot dir que la relació mantesa entre la música pop rock i la programació de les televisions públiques de l'estat espanyol haja estat precisament fluida durant les últimes dues dècades. És clar que, en el darrer quart de segle, de programes musicals a les nostres televisions n'hi ha hagut un munt, però una altra cosa ben diferent seria ja parlar-ne de la qualitat del producte. El buit i desencoratjador panorama actual no és més que el reflex de tota una sèrie de desenccontres, malentesos i polítiques culturals poc rigoroses, que s'han traduït gairebé sempre (amb les comptades excepcions de l'ens autonòmic del Principat) en un tractament superficial, banal i menyspreatiu envers tot allò que entenem com a cultura rock. El que predomina ja fa anys són uns continguts en els quals el rigor, la seriositat i les més mínimes regles d'un tractament del fet noticiable dignificat, al contrari del que passa amb altres disciplines artístiques, brillen per la seua absència en favor sempre d'uns continguts adreçats a un públic suposadament adolescent i sense criteri, moguts permanentment per les lleis del mercat pur i dur i la màxima del benefici a curt termini. Aquests són alguns dels trets d'una relació tan dissortada que no sembla ser motiu ja d'indignació gairebé per a ningú.

L'eclosió democràtica. És clar que no sempre va ser així. Quan l'interminable túnel de la foscor en què la dictadura franquista va sumir el nostre país va començar a esborrar-se a finals dels 70, amb els primers símptomes d'una desit-

jada normalització democràtica, l'ansia de viure en llibertat va arribar també a uns mitjans de comunicació que ja no havien de passar cap filtre per a estar al corrent de tot allò que musicalment sacsejava els països de la resta d'Europa i Nord-amèrica. La primera onada d'esperança i ebullició del periodisme musical a les ones radiofòniques i, per extensió, televisives, va tindre lloc a finals dels 70, amb la mai suficientment valorada tasca desenvolupada per les emissores de ràdio locals, i especialment per la madrilenya Onda 2, viver d'una generació de joves professionals (Carlos Finaly, Juan de Pablos, Ramón Trecet, Diego Manrique, Jesús Ordovás o Patricia Godes), part de la qual acabaria formant el nucli dur del que seria la primera formació de Radio 3 de Radio Nacional de España (la nova emissora juvenil i musical de l'ens estatal), reclutat al juliol de 1979.

El centre territorial de TVE a Catalunya no va ser aliè a aquesta hiperactivitat i, de fet, Àngel Casas ja conduïa, des de 1978 als estudis de Miramar, un espai (*Musical Express*) en què donava cabuda a propostes locals emergents (cas de Loquillo y Los Intocables –més tard Trogloditas–, Nacha Pop o Los Rápidos –més tard El Último de la Fila–) que actuaven i eren entrevistats al plató quan els principals segells no independents (cas paradigmàtic el d'Hispanovox) ja començaven a allargar sobre ells els seus amples tentacles. Des de Madrid, i en un ambient clarament propici per a introduir espais que anaren en consonància amb la creixent efervescència i esperit de rauxa i llibertat dels primers anys del que es va anomenar abans de res "nueva ola"

La incombustible Alaska era una de les cares visibles del cèlebre *La bola de cristal*, un programa que amb una destacada presència de la música era capaç de captar l'atenció del públic infantil i juvenil, sense fer mal a les seues neurones.

(per mimetisme amb el model importat anglosaxó) i, més tard, "movida madrilenya", era la triada composta per Diego Manrique, Carlos Tena i el mateix Àngel Casas la que s'encarregava d'emetre a la televisió pública el popular *Popgrama*, finalment suprimit de la graella en setembre de 1981.

Tot i aquestes iniciatives acurades i solvents amb el material amb què treballaven, n'hi havia també, com és clar, temps per als espais més comercials i populars, articulats habitualment al voltant de les llistes d'èxits i del model que des dels anys 60 havia imposat tot un clàssic com el *Top of the Pops* britànic. Era el cas del conegut *Aplauso* (amb les habituals presències de Miguel Bosé, Los Pecos, Leif Garrett, Pedro Marín, Status Quo o altres sensacions mediàtiques del moment) o propostes molt més folclòriques i *sui generis* com *300 millones*, destinat al conreu de la identitat musical de la comunitat iberoamericana. Precisament *Aplauso* va ser la primera anella d'una cadena més tard continuada amb *Tocata* (presentat per José Antonio Abellán i amb el seu peculiar concurs de

breakdance) i *Rockopop* (amb l'escassament versada Beatriz Pécker), exemples d'espais programats en horari familiar (habitualment dissabte de vesprada) que miraven d'abarcant un públic ampli i poc exigent, ara mateix concretat en el que seria l'espectador tipus de *Música Uno* (abans *Música sí*) els dissabtes de matí a la primera cadena de TVE.

L'edat daurada i el seu abrupte

final. L'aclaparadora victòria socialista en les eleccions estatals d'octubre de 1982 va suposar una nova revifalla per a tots els qui somiaven amb una televisió estatal regenerada i que poguera donar raó d'ésser a un mitjà amb funcionalitat pública al servei de la societat. A nivell musical, els primers anys de gestió de la televisió que aleshores dirigia José María Calviño ostentava el més gran nombre de programes musicals que la nostra relativament jove democràcia recorda. Tot i aquesta sensació de bonança, aviat les coses començarien a complicar-se a causa de les pressions de la caverna mediàtica que llavors encara podia fer gala de la seua influència en bona part d'una

societat que no acabava d'assolir la seua normalització democràtica. La primera víctima va ser *Caja de ritmos*, el programa matinal dels dissabtes dirigit per Carlos Tena i Diego Manrique, que va ser suprimit de forma fulminant de la graella de la programació per l'anomenat "escàndol Vulpes". Aquest era un debutant grup femení de Bilbao que va fer una versió del clàssic "I wanna be your dog", d'Iggy Pop, fent una adaptació al castellà que canviava la lletra de la part central pel *leitmotiv* "Me gusta ser una zorra", en consonància amb el seu nom de batalla ("Vulpes" significa "rabosses" en llatí). No cal dir que l'emissió del vídeo en horari matinal va indignar els mitjans i grups de pressió més reaccionaris (encapçalats pel diari *Abc* de Luis María Ansón) en contra de la política televisiva duta a terme pels socialistes, i TVE va sucumbir a les pressions retirant el programa l'abril de 1983.

Aleshores ja començava a tindre un considerable ressò un altre programa que trencaria tota mena d'idees preconcebudes del que havia de ser un espai musical a l'estat. Era *La edad de oro*,

Ramón Palomar i Mar Adrián, a l'esquerra, van conduir un dels comptats espais musicals de la televisió autonòmica valenciana amb un mínim de qualitat. Al costat, Miquel Calzada, presentador d'estil modern i desimbolt que a més demostrava bona cura en la selecció de temes.

presentat per Paloma Chamorro, que va començar a emetre's el mateix any, 1983, a la segona cadena estatal. L'espai constava d'entrevistes, actuacions en rigorós directe i un caire espontani i innovador que feia d'ell tota una referència per a la postmodernitat del moment, que va poder gaudir de les presències habituals de grups com Alaska i Dinarama, La Mode, Radio Futura i molts altres que no escapaven a les acusacions d'amiguisme que rebia la seua presentadora per la selecció d'aquestes aparicions. Però el programa, que va ser rebut com una curiosa però, al mateix temps, inofensiva anomalia, començà, un parell d'anys més tard, a rebre estopa per part de certa premsa que ja feia temps anava escampant el rumor que al seu plató les drogues eren un més dels ingredients que feien possible la vitalitat del producte final. I l'escàndol que va suposar la definitiva desaparició del programa va ser la projecció d'un vídeo dels Psychic TV (grup britànic precursor del so i l'estètica del rock industrial) en què apareixia un fugaç i suposadament provocador muntatge d'un Crist humà amb la particularitat de tindre un cap de porc (una nimietat ara mateix, en uns temps en què ni tan sols les patotxades de Marilyn Manson escandalitzen ningú). Sembla ser que això era d'allò més ofensiu per a

la Conferència Episcopal (que va denunciar TVE per blasfèmia) i per a un sector de la premsa (de nou amb l'inefable Luis María Ansón) que muntaren en còlera i aconseguiren, de nou, la retirada del programa al maig de 1985.

La travessia del desert. Poques coses es varen saber des d'ençà de Paloma Chamorro (sembla ser que encara treballa a TVE com a funcionària del planter en tasques més anònimes), i el nombre de programes musicals, tot i seguir éssent considerable, va començar a minvar a finals de la dècada dels 80. El tàndem Manrique-Tena va editar el 1984 un espai que es deia *Popque*, el propi Carlos Tena va tornar el 1985 amb *Auam babulubabalambambú*, Julián Ruiz va inaugurar *Disco visto* el 1984, i també l'any 84 va començar a emetre's l'històric *La bola de cristal* de Lolo Rico, referent de tota una generació que va créixer amb les actuacions, entrevistes i miniespais protagonitzats per Alaska, Ana Curra, Santiago Auserón, Javier Gurruchaga, Loquillo o Kiko Veneno. S'ha dit moltes vegades, però difícilment es tornarà a fer un programa infantil-juvenil amb continguts musicals amb aquell grau d'imaginació, frescor i humor intel·ligent.

Amb l'acostament del canvi de dècada comencen a canviar les coses, i es van

succeint escasses propostes (deixant de banda elogiabils iniciatives que van romandre per espai d'un bon grapat d'anys, com ara el desaparegut *Jazz entre amigos* o els sempre interessants programes musicals que es feien al si del clàssic cultural *Metrópolis*) que no deixaven d'evidenciar que arribàvem ja al temps de les oportunitats perdudes, el conformisme i la uniformització de l'oferta. Cal esmentar programes com *Qué noche la de aquel año*, *FM 2*, *Rápido*, i, sobretot, pel que té de paradigmàtic, el català *Plàstic* (més tard *Sigue Sigue Plàstic*), fet al centre territorial de TVE a Sant Cugat a principis dels 90.

El format del programa no deixava de ser fresc (tot i copiar el model americà de presentador seriós i formal enfrontat a un altre presentador modernet i entremaliat), amb uns guions per damunt de la mitjana, un concurs de coneixements musicals i una digna selecció d'artistes. El que resulta paradigmàtic i especialment significatiu de l'evolució dels programes de música durant l'últim decenni és que un dels seus presentadors i responsables (Tinet Rubira, que compartia funcions amb Marisol Galdón i David Bages) acabara convertint-se en màxim responsable, una dècada més tard, del lamentable *Operación triunfo* orquestrat al si de la productora per a la qual treballa,

Gestmusic. Tot un símptoma de la degradació qualitativa experimentada pel mitjà televisiu estatal pel que fa a programes de música, extensible a les televisions privades amb exemples tan cridaners com les aberracions comeses al llarg dels anys 90 per cadenes com Tele 5 (*La quinta marcha*) o Antena 3 (*Lena al mono que es de goma*), antecedents directes d'alguns dels actuals espais d'encefalograma pla. Una mica més dignes però igualment superficials i estèrils foren iniciatives com *El Séptimo de Caballería*, de Miguel Bosé.

No més alentador es presenta el panorama actual, orfe d'espais (i no tan sols de pop, també d'altres estils com el jazz, el blues o el flamenc) i constituït en un desert mediàtic, tot i les (escasses, cal dir) veus d'alarma que començaren a escampar arran del boom del concurs *Operación triunfo*, que semblava inundar-ho tot. Si exceptuem *Los Conciertos de Radio 3* (emesos a altes hores de la matinal), *El concierto* (encomiable espai per a la divulgació de la música clàssica adreçada a un públic infantil) o el comercialíssim *Música Uno* (abans *Música sí*), què en queda de música a la televisió pública estatal, la mateixa que fa anys encapçalava les seues campanyes publicitàries amb un eslògan que afirmava ser "la de todos"?

La il·lusió autonòmica. Ja ben avançada la dècada dels 80 semblava que l'aparició de les televisions autonòmiques al nostre país (TV3 el 1983 i Canal 9 el 1989) donaria nous estímuls per a la inclusió d'espais musicals a les seues programacions. Si es pot dir que va ser així en un principi, però amb unes diferències (entre l'ens del Principat i el del País Valencià) que marcarien, amb el pas del temps, la gran esclatxa diferencial actual.

Es pot considerar en certa forma com a pionera la tasca duta a terme per *Oh Bongònia!* (i més tard *Miki Moto Clip*), el programa que Miquel Calzada (Miki-moto) presentava a finals dels 80 amb un estil visual modern, impactant, desimbolt i, allò que sense dubte és el més important, acurat i de qualitat en la seua selecció de vídeos musicals. L'any 1990 va ser el de l'enlairament definitiu d'un

bon nombre de programes musicals de qualitat a TV3, amb el començament de les emissions del Canal 33, i amb l'inici al seu si de la llarga i profitosa singladura de l'*Sputnik* (més tard també ampliat a *Sputnik concert*) i altres projectes més circumstancials com *Photomaton*, espai que dedicava els seus minuts a donar cabuda al tot el reguitzell de grups que a principi de dècada empraven el català com a eina de comunicació (eren els dies en què Sopa de Cabra, Els Pets o Sau aconseguien omplir el Palau Sant Jordi). Avui en dia la situació continua essent envejablement diversa i molt per sobre de les ofertes de qualsevol televisió de l'estat, amb la pervivència del veterà *Sputnik* i molts altres espais que integren la música dins el seu contingut, com l'aparador cultural *Silenci?*, *Afectes Sonors*, el *Top Ten Tomàtic*, el *Rodasons* (dedicat a la tradició musical catalana), el miniespai *Músiques del món* (coincidint amb la celebració del Fòrum) o el *No n'hi ha prou* (dedicat al rock en català).

També al País Valencià el panorama per al aficionats al pop rock es presentava procliu a l'esperança amb l'aparició de RTVV, tot i que es va anar esvainant amb una celeritat que ja evidenciava que, per als espectadors valencians, això serien figures d'un altre paner molt diferent. L'oferta a principis dels 90, tot i limitar-se a un parell de programes, mantenia encara una dignitat i un interès que ara mateix semblen desterrats ja fa anys del centre de Burjassot i tot el cercle de productores que per a ell treballen. Aquest va ser el cas de *Solfa íntima*, i, sobretot, *Graffiti*, l'espai presentat per Ramón Palomar i Mar Adrián que ostentava cert enginy i intel·ligència als seus guions i es beneficiava d'una selecció musical que negava amb èxit la idea que no és possible conjugar comercialitat i qualitat. D'aleshores ençà, les coses varen empitjorar fins al pobríssim i depauperat aspecte actual, amb el fet paradoxal que suposa el fet de tindre ara més possibilitats (amb el segon canal Punt 2 emetent amb tota regularitat i normalitat) i que, tot i això, l'oferta haja caigut molt per sota dels mínims exigibles. Al llarg dels dos últims lustres s'han vist autèntiques bromes pesades amb coarta-

Al llarg dels dos últims lustres s'han vist autèntiques bromes pesades amb coartada musical

da musical (*La música es la pista*, amb Mar Flores, o altres concursos com el presentat per Lolita i Juan Imedio), successions de vídeos sense cap trellat com a farciment per omplir minuts amb la llei del mínim esforç (*Música i punt*) i la desaparició no molt llunyana del veterà espai cultural *Colp d'ull*, un dels pocs que mirava d'oferir informació musical contrastada i de qualitat (amb els seus molt aprofitables resums fets cada estiu donant cobertura al Festival Internacional de Benicàssim, per només donar un exemple).

Així fins arribar al moment actual, al qual només ens podem, si de cas, felicitar d'un parell d'espais musicals (deixarem de banda els concerts oferits cada any del FIB, tota una caixa de sorpreses pel que fa al seu mai anunciat contingut): el fugaç *Una música, un pueblo* (així, enunciat en castellà, tot i estar dedicat a les bandes tradicionals valencianes) i el comercial, vulgar i anodí *Sona*, espai que ocupa part de la graella de dilluns a la nit a Punt 2 des de fa uns mesos i que suposa una nova mostra d'ineficiència, poc rigor professional (almenys en els seus inexplicables guions i en alguns dels seus banals qüestionaris) i desaprofita-ment de recursos humans. Una nova mostra del tractament escassament respectuós que (amb les excepcions esmentades) la informació musical rep des de fa anys a gran part de les nostres televisions, i que no hi ha cap perspectiva de millora.

Algú més s'atreveix a posar el dit a la nafra?

Carlos Pérez de Ziriza